

Inspiratie voor een mediaconcept op een steinerschool

Versie mei 2019

Pedagogische Begeleidingsdienst
Federatie Steinerscholen Vlaanderen vzw
Gitschotellei 188
2140 Borgerhout

Inhoudstafel

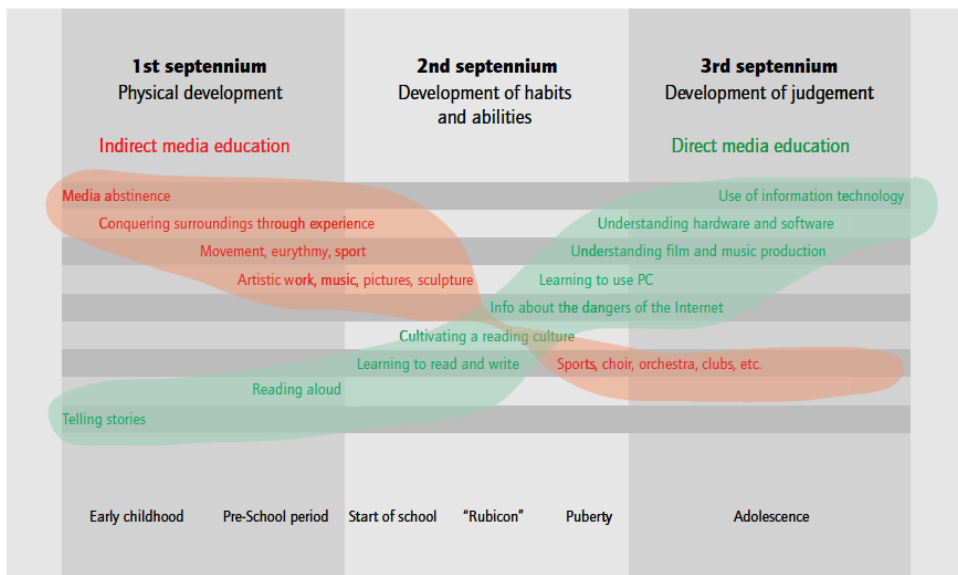
1	Inleiding.....	3
1.1	Mediaeducatie	3
1.2	Een generieke tekst.....	4
1.3	Duitse en Zwitserse bronteksten voor het mediaconcept	4
2	Doelstelling van het mediaconcept	5
3	Algemene aspecten van de aanpak	5
3.1	Informatie bij aanname.....	5
3.2	Reglement	5
3.3	Ondersteunende initiatieven door mediaverantwoordelijken	6
3.4	Leerlijnen ontwikkelen.....	6
3.5	Didactische infrastructuur	6
4	Leeftijdsgebonden media-gebruik	7
4.1	De peuter- en kleutertuin	7
4.1.1	Pedagogische houding op school.....	7
4.1.2	Aanbevelingen voor thuis	7
4.2	Klassen 1-3	7
4.2.1	Algemene pedagogische houding op school	7
4.2.2	Didactische mogelijkheden wat mediaeducatie betreft.....	7
4.2.3	Aanbevelingen voor thuis	8
4.3	Klassen 4-6	8
4.3.1	Algemene pedagogische houding op school	8
4.3.2	Didactische mogelijkheden wat mediaeducatie betreft.....	8
4.3.3	Aanbevelingen voor thuis	9
4.4	Klassen 7-9	9
4.4.1	Algemene pedagogische houding op school	9
4.4.2	Didactische mogelijkheden wat mediaeducatie betreft.....	10
4.4.3	Aanbevelingen voor thuis	11
4.5	Klassen 10-12	11
4.5.1	Algemene pedagogische houding op school	11
4.5.2	Didactische mogelijkheden wat mediaeducatie betreft.....	11

1 Inleiding

1.1 Mediaeducatie

We kunnen er niet naast kijken: het is één van onze belangrijke pedagogische opgaven om kinderen en jongeren te ondersteunen bij hun ontwikkeling tot volwaardig mens-zijn in een wereld vol met media-invloeden en -mogelijkheden. De Pedagogische Begeleidingsdienst van de Federatie Steinerscholen stelt zich expliciet tot doel om haar aanbod tijdens de komende jaren wat betreft vorming, nascholing en begeleiding op dit vlak te intensifiëren. Wij steunen daarbij op internationale expertise, vooral uit Duitsland. Momenteel is er contact met het team van **Prof. Paula Bleckmann**, die met het initiatief 'Echt Dabei' al baanbrekend werk heeft verricht. Daarvan getuigt ook de Mediagids voor Ouders (van jonge kinderen) die onze begeleidingsdienst naar het Nederlands vertaald heeft.

Voor de grotere boog tot en met de bovenbouw roepen wij ook de expertise in van Prof. **Edwin Hübner**. Een en ander vindt men ook in de Engelstalige brochure: 'Struwwelpeter 2.0: Media competency and Waldorf education' te bestellen (of downloaden) via www.waldorfschule.be. Hieronder een figuur uit deze brochure die het belang van de zogenaamde indirecte mediaeducatie voor de ontwikkeling van het jonge kind (door verzorging van de zintuiglijke ontdekking van de omgeving, kunstzinnige verwerking en verhalen) illustreert.

De leeftijdsgerichte omgang met media staat centraal. Als vuistregel kan men stellen dat kinderen in de eerste zevenjaarsperiode veelzijdige verbinding moeten kunnen maken met de reële wereld. In de tweede zevenjaarsperiode kunnen analoge media de ontwikkeling ondersteunen, terwijl de mogelijkheden van de digitale media volop benut moeten worden vanaf de derde zevenjaarsperiode.

Er ligt een boeiende uitdaging om in Vlaanderen vanuit een genuanceerde kijk op gezonde ontwikkeling mediaeducatie professioneel uit te bouwen.

1.2 Een generieke tekst

Deze tekst dient als inspiratiebron voor een eigen mediaconcept. Hoe intensiever en breder het creatieproces van een eigen plan omtrent mediawijsheid, des te groter het draagvlak en de impact op de schoolpraktijk. Het gesprek over zo'n tekst is een zinvolle stap in het proces. In elk geval, hier volgt slechts een generiek voorbeeld, waarop vele varianten en aanvullingen mogelijk zijn!

1.3 Duitse en Zwitserse bronteksten voor het mediaconcept

Dankzij de bereidwillige steun van **Julia Kernbach** van het **Echt Dabei**-team beschikken we over mooie 'schoolvoorbeelden' van visieteksten, schoolwerkplannen en didactische handvatten om mediawijsheid in onze steinerpedagogie als belangrijke pedagogische doelstelling na te streven.

'Echt Dabei' hanteert het zogenaamde '**Baukastenmodell**', het bouwdoos-model. Daarmee wordt bedoeld dat zij bij de ontwikkeling van een schoolbeleid het thema opsplitsen in verschillende onderdelen (bouwblokken) waarover zij apart advies kunnen verlenen.

In deze tekst is gebruik gemaakt van de volgende documenten

- het Medienkonzept für die FWS Chiemgau, zoals het daar door ontmoetingen van leraars, ouders en leerlingen is ontstaan, naast talrijke gespreksrondes in het lerarenteam, de leerlingenraad en het ouderforum.
- Corina Sümchen und Julia Kernbach, 'Konzept für aktive analoge und digitale Medienarbeit in den Klassen 1-12 an Waldorfschulen'
- Medienkonzept der Rudolf Steiner Schule Winterthur
- Medienkonzept Zürich

Ondertussen is er ook een rijke brochure van ECSWE (European Council for Steiner Waldorf Education) te raadplegen: 'Education for Media Literacy, Media in Waldorf Education'¹

¹ <https://www.steinerscholen.be/wp-content/uploads/2019/06/Education-for-Media-Literacy-3519.pdf>

2 Doelstelling van het mediaconcept

De ontwikkeling van een duidelijke verhouding tot mediagebruik die getuigt van een soevereine en bewuste omgang met media, zowel innerlijk als uiterlijk.

We bevinden ons in een evenwichtsoefening. Enerzijds weten we dat een bewuste omgang met media belangrijk is en essentieel voor de gezonde ontwikkeling. Anderzijds staan we soms bloot aan de kritiek dat we wereldvreemd bezig zijn.

Het gaat erom, de media als hedendaags werktuig en hulpmiddel te aanvaarden en bewust te gebruiken. Dat betekent, dat media doelgericht en uit eigen keuze ingezet kunnen worden én dat media ons leven ook ten dele bepalen. Daarom hebben leraren een duidelijke voorbeeldfunctie, zoals ook de ouders en de oudere leerlingen. Wij willen leerlingen die er trots op zijn een bewuste omgang met media te onderhouden.

We willen een open dialoog voeren en het thema van de mediaeducatie van een breed draagvlak samen ontwikkelen, zonder dogma's

3 Algemene aspecten van de aanpak

3.1 Informatie bij aanname

- De schoolverantwoordelijken bij een aannamegesprek vertolken het coherente mediaconcept voor nieuwkomers (nieuwe leerlingen én hun ouders)
- Bij aanname worden de regels meegedeeld aangaande het gebruik van media, dat van klas tot klas kan variëren.
- Ook het bijwonen van een infovergadering over het thema media wordt aanbevolen.

3.2 Reglement

Het reglement beperkt het gebruik van media ...

- In het schoolgebouw
- Op het speelterrein
- Op de schoolbussen
- Tijdens klasuitstappen
- Tijdens extra-murossen
- Afspraken omtrent verspreiding van foto- en videomateriaal dat tijdens schoolactiviteiten werd opgenomen

3.3 Ondersteunende initiatieven door mediaverantwoordelijken

Naast de functie van schoolarts kan ook aan enkele extra ondersteunende rollen gedacht worden:

- Een mediaverantwoordelijke uit de oudergroep van elke klas kan jaarlijks het thema op een ouderavond actualiseren en als aanspreekpunt fungeren bij problemen of vragen in de klas aangaande het thema mediaeducatie
- Eén of twee mediacoaches op schoolniveau met de volgende taken:
 - Begeleiding bij de uitvoering van het mediaconcept
 - Regelmatige uitwisseling met leraren en mediaverantwoordelijken van de klassen om elkaar op de hoogte te houden van de pedagogische uitdagingen, handvatten en inspiratiebronnen.
 - De organisatie van een jaarlijkse thema-avond voor ouders, om hen te sensibiliseren om de pedagogische visie thuis verder uit te dragen.
 - De organisatie van een jaarlijks vormingsmoment met een specialist, met als doelpubliek de leraren, de mediaverantwoordelijken van de klassen, de ouders van de bovenbouwleerlingen
 - De organisatie van een jaarlijks infomoment voor de bovenbouwleerlingen, waar een specialist op pedagogisch overtuigende wijze aanzet tot een bewuste omgang met de media
 - De organisatie van een halfjaarlijkse bijeenkomst met de leerlingen van de zesde klas om wakkerheid voor het gezonde gebruik van de media aan te scherpen.
 - Coaching van leerlingen, ouders en leraren bij individuele vraagstukken rond mediagebruik.
- Een mediapedagoog is een collega die gespecialiseerd is in de technische mogelijkheden van de digitale media en die leerlingen, leraren en ouders kan ondersteunen bij zinvolle indirecte en directe mediaeducatie.

3.4 Leerlijnen ontwikkelen

In hoofdstuk 4 worden leeftijdsgerichte adviezen gegeven aangaande mediaeducatie. overeenstemming met de uitgestippelde visie op mediagebruik in de klassen, wordt gepaste infrastructuur voorzien, zowel voor analoge als digitale mediaeducatie.

3.5 Didactische infrastructuur

In overeenstemming met de uitgestippelde visie op mediagebruik in de klassen, wordt gepaste infrastructuur voorzien, zowel voor analoge als digitale mediaeducatie.

4 Leefstijdsgebonden media-gebruik

4.1 De peuter- en kleutertuin

4.1.1 Pedagogische houding op school

Gezien de negatieve effecten van beeldscherm-informatie op de jonge ontwikkeling van de lichaamsfuncties en het spreken, willen wij elk gebruik van digitale media in de kleutertuin. Het spreekt voor zich dat er volle aandacht gaat naar de gezonde zintuiglijke interactie met de omgeving, naar ritme, zang, verhaal, dans en fantasiespel.

4.1.2 Aanbevelingen voor thuis

Peuters en kleuters bekijken het best geen beeldschermen. Deze aanbeveling is gemakkelijk uitvoerbaar, aangezien er op deze leeftijd nog geen groepsdruk is. Daarom is het eenvoudig om mediagebruik volledig te bannen.

Ouders kunnen onderling overeenkomen om een coherente opvoedingsstijl op dit vlak aan te houden. Woorden wekken, maar voorbeelden trekken. Een bewuste terughoudendheid bij de ouders aangaande de eigen omgang met digitale media heeft een pedagogisch effect.

4.2 Klassen 1-3

4.2.1 Algemene pedagogische houding op school

Gezien de aangetoonde negatieve impact van mediagebruik op de psychische ontwikkeling en de leervorderingen worden in deze klassen geen digitale media ingezet. Enkel de indirecte mediapedagogie is aan de orde. Het thema wordt dus niet actief besproken, maar de kinderen worden ondersteund bij de ontwikkeling van die (persoonlijke en sociale) competenties die zij later nodig hebben voor een zinvol mediagebruik. In het bijzonder vernoemen we hier de creativiteit, de wilskracht, het oordeelsvermogen, sociale vaardigheden en het plezier om de werkelijkheid te verkennen.

4.2.2 Didactische mogelijkheden wat mediaeducatie betreft

4.2.2.1 De eerste klas

- Bij verschillende sprookjes kan met papier en karton een poppentoneel gebouwd worden waarmee de leraar nadien het verhaal voorspeelt.
- De kinderen schilderen beelden bij de vertellingen.
- Samen worden affiches gemaakt voor jaarfeesten, toneel e.d.

4.2.2.2 De tweede klas

- De prille schrijfkunst kan met beelden gecombineerd worden in een eerste boekproject.
- De leerlingen kunnen een poppentheater bouwen.
- Of ze maken zelf een memory-spel.

4.2.2.3 De derde klas

- Met de handwerkjuf worden (vinger)poppetjes gemaakt.

- Er worden brieven geschreven: elke week trekt men bijvoorbeeld een naam en schrijft een kleine brief aan die persoon.
- Beeldverhalen schilderen en van tekst voorzien.
- Een poëzie-album
- Een schaduwspel

4.2.3 Aanbevelingen voor thuis

Kinderen worden best zo min mogelijk met beeldschermmedia in contact gebracht. In elk geval moet de kinderkamer vrij zijn van digitale media.

Men kan met de oudergroep van een klas een soort overeenkomst, contract opmaken aangaande de actuele en toekomstige omgang van de kinderen met media. Daarin wordt gestreefd naar een kindertijd waarin beeldschermmedia zoveel mogelijk afwezig blijven. Voor de komende jaren, tot de negende klas wordt een beperking op de uitrusting en het gebruik van digitale toestellen afgesproken. Op ouderavonden kan jaarlijks gekeken worden in welke mate de voornemens gerealiseerd zijn en wat kan helpen om pedagogisch te begeleiden.

Ook op deze leeftijd is de voorbeeldfunctie van ouders essentieel.

4.3 Klassen 4-6

4.3.1 Algemene pedagogische houding op school

In deze leeftijdsgroep worden digitale media slechts minimaal gebruikt, hoogstens voor de creatie van een eigen hoorspel of 'stop motion' filmpje.

Tot en met de vijfde klas wordt normaal gezien uitsluitend indirecte mediapedagogie ingezet. Omdat kinderen vanaf tien jaar in toenemende mate, en vanaf twaalf jaar meestal alleen op internet en in sociale netwerken 'onderweg' zijn, wordt dit thema ten laatste in de zesde klas besproken in het kader van directe mediapedagogiek. De leerlingen worden dan minstens tweemaal per jaar ingelicht over de risico's van het mediagebruik (manipulatie, misbruik van gegevens, cyberpesten ...).

4.3.2 Didactische mogelijkheden wat mediaeducatie betreft

(*) voor analoge en (#) voor digitale mediaeducatie

4.3.2.1 De vierde klas

- Brieven schrijven naar een andere klas in een andere stad (*).
- Verhalen en belevenissen opschrijven (het oefenen van opstel) (*).
- Verhalen op muziek zetten (*).
- ComputerScience unplugged (programmeren en computationeel denken) in de gymzaal (*).
- Analoge beeldverwerking (een collage maken) (*).
- Toneel schaduwspel (*).

4.3.2.2 De vijfde klas

- Brieven schrijven naar een bevriende klas (*).
- Berichten op kaartjes over de speelplaats verspreiden (*).
- Zelf een hoorspel produceren (*) (#).
- Cyanotypie (*).
- Een analogo sociaal netwerk uitbouwen (*).
- Een eerste stop motion trickfilm (*) (#).
- ComputerScience unplugged (*).
- Analoge beeldverwerking (een collage maken) (*).
- Een toespraakje houden met zelf gemaakte beeldplaten (*).

4.3.2.3 De zesde klas

- Een eigen hoorspel maken (*) (#).
- Een analogo sociaal netwerk (*).
- Spiegelschrift schrijven en oude druktechnieken leren (*).
- Stop Motion Trickfilm (*) (#).
- ComputerScience unplugged (*).
- Analoge beeldverwerking (een collage maken) (*).
- Een toespraakje houden met zelf gemaakte beeldplaten (*).
- Een draaiorgeltje met ponskaartjes (*).
- RoboRally (*).

4.3.3 Aanbevelingen voor thuis

Het ideaal, afwezigheid van media, is moeilijk vol te houden. Omdat kinderen van deze leeftijd(*) vaak reeds volop in contact zijn met de mediastroom, moet tegenwicht bewust gerealiseerd worden (leescultuur, creativiteit, sport, muziek, familie-uitstappen, werkelijke sociale contacten ...). De kinderkamer blijft vrij van media en ouders kijken toe als de kinderen op internet bezig zijn!

Het idee van het mediacontract met de oudergroep of individuele ouders (zie klas 1-3) kan worden verdergezet. Behalve de bescherming van de kinderen heeft zo'n overeenkomst het voordeel dat de groepsdruk buitenspel wordt gezet.

Gezonde omgang met media als ouder is natuurlijk een ideaal pedagogisch voorbeeld voor de kinderen.

4.4 Klassen 7-9

4.4.1 Algemene pedagogische houding op school

Directe mediaeducatie wint aan belang. Daarom vindt het eerste onderricht op het vlak van media- en computerkunde plaats. De mogelijkheden worden toegepast en geoefend. Ongewenste effecten worden uitvoerig toegelicht en geïllustreerd.

Tekstverwerking, presentaties maken, doordachte en kritische zoekstrategieën op internet ... allemaal toepassingen die op het programma staan, idealiter binnen de context van andere leerinhouden (vakoverschrijdend dus).

De kritische analyse van een documentaire of reclamefilm, de creatie van een eigen film of de programmering van een gsm-vrije week zijn didactische hulpmiddelen om bewuste omgang met media te ontwikkelen.

4.4.2 Didactische mogelijkheden wat mediaeducatie betreft

(*) voor analoge en (#) voor digitale mediaeducatie

4.4.2.1 De zevende klas

- Een reclamefilm maken (*)(#).
- Fake news als radiobericht produceren (*)(#).
- Stop Motion TrickFilm (*)(#).
- Zelf een hoorspel maken (*)(#).
- ComputerScience unplugged (*).
- Een toespraakje houden met zelf gemaakte beeldplaten (*).
- Een draaiorgeltje met ponskaartjes (*).

4.4.2.2 De achtste klas

- Een reclamefilm maken (*)(#).
- Fake news als radiobericht produceren (*)(#).
- Stop Motion TrickFilm (*)(#).
- Zelf een hoorspel maken (*)(#).
- Laterna magica (*).
- Een gaatjescamera bouwen (*).
- 10-vinger dactylo (#).
- ComputerScience unplugged (*).
- Een toespraakje houden met zelf gemaakte beeldplaten (*).
- Grafisch werk met lettertypes (zie www.waldorf-it.de , www.glyphrstudio.com) (*)(#).

4.4.2.3 De negende klas

- Een reclamefilm maken (*)(#).
- Fake news bediscussiëren en een eigen radiobericht of videoboodschap produceren (*)(#).
- Stop Motion TrickFilm (*)(#).
- Zelf een hoorspel maken (*)(#).
- Digitale beeldverwerking (#).
- Tekstverwerking- en beeldpresentatieprogramma's (#).
- Een klas-/schoolkrantje ontwerpen – samenwerking met een dagblad (*)(#).

4.4.3 Aanbevelingen voor thuis

Onze algemene interesse voor de kinderen zou zich ook kunnen uiten in gerichte interesse voor hetgeen ze via media ervaren. Een profiel op internet is bijvoorbeeld heel publiek en niet privé en ouders van minderjarigen zouden dat profiel moeten kennen.

Aandacht voor leeftijdsgrenzen bij filmen, computerspelen en sociale netwerken is belangrijk.

Ouders houden best onderling contact over de media-opvoeding. Onderlinge afspraken kunnen eventueel helpen.

4.5 Klassen 10-12

4.5.1 Algemene pedagogische houding op school

Directe mediaeducatie staat hier helemaal voorop. De mogelijkheden van de digitale technologie leren toepassen, met bewustzijn omtrent echte creativiteit, vrijheid, menswaardigheid en moraliteit.

4.5.2 Didactische mogelijkheden wat mediaeducatie betreft

(*) voor analoge en (#) voor digitale mediaeducatie

4.5.2.1 De tiende klas

- De eerste programmeertalen (#).
- Eigen Apps voor Android en iPhone programmeren (#).
- Social Bots programmeren (#).
- Stop Motion TrickFilm (*)(#).
- Zelf een hoorspel maken (*)(#).
- Digitale beeldverwerking (#).
- Radio- of filmreportage maken (*)(#).
- Verder oefenen met tekstverwerking- en beeldpresentatieprogramma's (#).
- Grafisch werk met lettertypes (zie achtste klas) (*)(#).
- Leerlingentijdschrift als Podcast (*)(#).

4.5.2.2 De elfde/twaalfde klas

- De kennis van programmeertalen verdiepen (#).
- Social Bots programmeren (#).
- Stop Motion TrickFilm (*)(#).
- Zelf een hoorspel maken (*)(#).
- Digitale beeldverwerking (#).
- Radio- of filmreportage maken (*)(#).
- Verder oefenen met tekstverwerking- en beeldpresentatieprogramma's (#).
- Grafisch werk met lettertypes (zie achtste klas) (*)(#).
- Leerlingentijdschrift als Podcast (*)(#).